

Assessment of Urban Liveability in Iranian Oil Cities
Case Study: Bandar Mahshahr

Sedigheh Dolatshah¹, Rahim Sarvar^{2*}, Ali Tavaklan³.

1- PhD Student in Geography and Urban Planning, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2- Professor of Geography and Urban Planning, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

3- Assistant Professor of Geography and Urban Planning, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Received: 08 July 2021

Accepted: 26 October 2021

Extended Abstract

Introduction

Liveability is a subset of sustainability that directly affects the physical, socio-economic, and psychological dimensions of people's lives. This concept includes a set of environmental features that make it a desirable, convenient, and attractive place for all people to live, work and visit. However, the concept of liveability is a forgotten aspect of Iran's urban planning system; because of problems such as the consequences of population growth and migration, the diversity of migrant groups, the mismatch of urban infrastructure with the volume of the urban population, the polarization of urban contexts into traditional and modern has overshadowed the lack of attention to social justice in the decisions of city managers, the imbalance in the fair distribution of services at the neighbourhood level and the rate of liveability and consequently the quality of life in Iranian cities. In this regard, Bandar Mahshahr has been in a similar situation as other cities in Iran. Because, according to Harvey, the dual spatial structure (as one of the important factors in the distribution of facilities and resources) of this city indicates injustice in facilities, and quality of urban life. On the other hand, its oil function has increased the existing inequalities in the city and has doubled the urban ecology. Due to attracting immigrants through oil and petrochemical-related industries, centralized urban management, duality in urban texture and structure, unbalanced distribution of services and urban infrastructure, this city is placed in a special position in terms of providing liveability indicators.

Methodology

The research method is descriptive-analytical using documentary studies and questionnaire data. Data collection was done by library and field methods through a questionnaire. The collection was a regular questionnaire with a LIKERT scale. According to the time, facilities and possibilities of the research, the cluster sampling method and finally, the simple random method have been used. Cochran's formula has also been exerted to estimate the sample size. Based on this, the number of samples studied in the whole city of Mahshahr, taking into account 0.05 errors, is 383 cases. Considering the population of each neighbourhood, out of 36 neighbourhoods, 32 ones have a population, and a questionnaire has been distributed among

---

* . Corresponding Author (Email: sarvar83@gmail.com)

Copyright © 2021 Journal of Sustainable City. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution- noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages provided the original work is properly cited.

these 32 neighbourhoods. According to this, the number of samples in each neighbourhood is proportional to the share of the population of each one. The questionnaires of this research were distributed among 386 citizens of Bandar Mahshahr neighbourhoods to measure the liveability variables. Analysis of variance (ANOVA) and stepwise multiple regression were used to examine the relationship between variables in neighbourhoods. ArcGIS107.1 software has been exploited for spatial analysis of this information in Bandar Mahshahr neighbourhoods.

Results and discussion

The reliability of the research questionnaire is based on Cronbach's alpha coefficient of 0.83, which indicates the suitability of this tool. The validity of the questionnaire was 0.79. Therefore, the present questionnaire has the necessary validity in measuring the dimensions and variables of the research. As shown in table (4), in three steps, the dimensions of liveability (leisure and recreation infrastructure, employment and economy, security, facilities and services, environment, housing characteristics, transportation facilities, health household characteristics, governance and civic characteristics, facilities and equipment) have been able to predict housing efficiency. Based on what is presented in table (5), during the first step, only leisure and recreation infrastructure, employment and economy, security, facilities and services, environment with standard beta coefficient of 0.446, 20% of quality variance explained life in the city of Mahshahr. In the second step, the characteristics of housing, transportation facilities, health and hygiene with a standard beta coefficient of 0.2, to the infrastructure of leisure and recreation, employment and economy, security, facilities and services, environment (with standard beta coefficient 0.446) has been added and the ability to explain the quality of life has been increased to 0.23%, of which 0.036% has been exclusively and added related to housing, transportation facilities, health and hygiene. In the third step, household characteristics, governance and civil characteristics, facilities and equipment with a standard beta coefficient of 0.134, have been added to the mentioned dimensions and the ability to explain efficiency has been increased to 0.25%, of which 0.016 percent was exclusively and additionally related to household characteristics, governance and civil characteristics, facilities and equipment. It should be noted that none of the biodegradability dimensions have been excluded from the analysis.

Conclusion

The results show that neighbourhoods No. 12 (phase 4), 2, 1 (new Mahshahr) and 14 (phase 3) have the highest level of liveability, while neighbourhoods No. 32 (phase 7), 17 (old Mahshahr), 3 (Nopag), and 24 (Taleghani town) have the lowest liveability. The more liveable areas correspond mainly to the new Mahshahr (corporate neighbourhoods) and the less liveable ones to the old Mahshahr (old neighbourhoods) and the migrant working-class suburbs. On the other hand, the southwest and south neighbourhoods are more liveable and the east ones of the city are less liveable.

Keywords: Oil Cities, Urban Ecology Dual-Degree, Liveability, Bandar Mahshahr.

ارزیابی زیست‌پذیری شهری در شهرهای نفتی ایران مطالعه موردی: بندر ماهشهر*

صدیقه دولتشاه - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
رحیم سرور^۱ - استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
علی توکلان - استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۷

چکیده

شهر نفتی ماهشهر همچون سایر هم‌تایان خود با نابرابری فضایی در برخورداری از امکانات، خدمات و کیفیت مطلوب شهری مواجه است. در حقیقت نقش نفتی و صنعتی این شهر بر اکولوژی اجتماعی دوگانه شهری، ساختاریابی، سلسله‌مراتب شغلی-طبقاتی، و طراحی و توسعه فیزیکی شهری مؤثر بوده است. در این راستا، ارزیابی شاخص‌های زیست‌پذیری در سطح محلات بندر ماهشهر به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بندرها نفتی ایران، می‌تواند بیانگر تأثیرگذاری نقش و کارکرد شهر در ایجاد فضاهای نابرابر بوده و راهبردهایی جهت افزایش شاخص‌های زیست‌پذیری و کیفیت زندگی شهروندان را به همراه داشته باشد. هدف این مطالعه ارزیابی زیست‌پذیری شهری در ۳۲ محله مسکونی بندر ماهشهر است. در گام بعدی، تحلیل اثرات شاخص‌های زیست‌پذیری در تعیین میزان کیفیت زندگی شهری موردنظر است. برای این منظور از ابزار پرسشنامه به همراه اطلاعات جمعیتی سازمان آمار استفاده شده است. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. برای سنجش تفاوت حق به شهر در محله‌ها و سطح‌بندی محلات، نواحی، و مناطق از آزمون‌های آنالیز واریانس، تحلیل رگرسیون و تحلیل مکانی استفاده شده است. یافته‌ها نشان داده است که محله‌های مورد مطالعه با نابرابری فضایی دوگانه‌ای در رضایت شهروندان در ابعاد مختلف زیست‌پذیری و متعاقباً کیفیت زندگی مواجه بوده است. مطابق نتایج آنالیز واریانس میانگین زیست‌پذیری در محلات شهر ماهشهر در سطح معناداری ۰/۹۵ درصد یکسان نبوده و محلات مختلف از میزان متفاوت زیست‌پذیری برخوردارند. مناطق زیست‌پذیرتر عمدتاً بر ماهشهر جدید و محلات کمتر زیست‌پذیر بر ماهشهر قدیم و حومه‌های مهاجرپذیر کارگری منطبق‌اند. همچنین مطابق نتایج تحلیل رگرسیون زیست‌پذیری و ابعاد دوازده‌گانه‌ی در سطح معناداری ۹۵ درصد بر کیفیت زندگی در شهر ماهشهر مؤثر است. به‌نحوی که طی سه‌گام، ابعاد زیست‌پذیری (زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، محیط‌زیست+ویژگی‌های مسکن، امکانات حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت+ویژگی‌های خانوار، حکمروایی و ویژگی‌های مدنی، تأسیسات و تجهیزات) قادر به پیش‌بینی کارایی کیفیت زندگی شهروندان بوده‌اند.

واژگان کلیدی: شهرهای نفتی، اکولوژی دوگانه شهری، زیست‌پذیری، بندر ماهشهر.

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری خانم صدیقه دولتشاه در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در دانشکده ادبیات علوم انسانی و اجتماعی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی می‌باشد.

مقدمه

زیست پذیری زیرمجموعه‌ای از پایداری است که مستقیماً بر ابعاد فیزیکی، اجتماعی-اقتصادی و روانی زندگی مردم تأثیر می‌گذارد (حیدری و همکاران، ۱۳۹۶: ۱). این مفهوم دربرگیرنده مجموعه‌ای از ویژگی‌های محیطی است که آن را به مکانی مطلوب، مناسب و جذاب برای زندگی، کار و بازدید همه مردم تبدیل می‌کند. این ویژگی‌ها به دو دسته عینی (دسترسی به زیرساخت‌های شهری، امنیت، گزینه‌های مختلف جابه‌جایی و حمل‌ونقل، مسکن، سلامت و امکانات بهداشتی، تفریح، فضاهای عمومی جذاب و فرصت‌های اقتصادی) و ذهنی-روانی (حس تعلق به مکان، هویت محلی، سرمایه اجتماعی، همبستگی، عدالت، صمیمیت و راحتی) طبقه‌بندی می‌شود (سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۹). می‌توان گفت اکثر صاحب‌نظران در خصوص مفهوم زیست‌پذیری شهری معتقدند که یک مکان زیست پذیر باید امن، جذاب، دارای پیوستگی و انسجام اجتماعی، امکانات آموزشی، مسکن متنوع قابل استطاعت، فضاهای عمومی باز، مراکز خرید، خدمات بهداشتی مناسب، پایداری مناسب و تسهیلات فرهنگی تفریحی، حمل‌ونقل مناسب و زیرساخت‌های بهینه باشد (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۳). درواقع زیست‌پذیری به‌عنوان ویژگی‌های یک جامعه که مناسب بودنش برای زندگی انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، تعریف می‌شود و کیفیت زندگی به‌عنوان اثرات زیست‌پذیری یک جامعه بر ساکنان آن مطرح می‌شود (Vanzerr & Seskin, 2011: 3-4). بااین‌وجود، مفهوم زیست‌پذیری از جنبه‌های فراموش‌شده در نظام برنامه‌ریزی شهری ایران است؛ زیرا مشکلاتی همچون پیامدهای ناشی از رشد جمعیت و مهاجرت، تنوع گروه‌های مهاجر، عدم تطابق زیرساخت‌های شهری با حجم جمعیت‌پذیری شهری، دوقطبی شدن بافت‌های شهری به سستی و مدرن، عدم توجه به عدالت اجتماعی در تصمیم‌گیری‌های مدیران شهری، عدم تعادل در توزیع عادلانه خدمات در سطح محلات و میزان زیست‌پذیری و متعاقباً کیفیت زندگی شهرهای ایران را تحت‌الشعاع خود قرار داده است (زیاری و همکاران، ۱۳۹۷: ۳). در این راستا شهر بندر ماهشهر همچون سایر شهرهای ایران وضعیت مشابهی را داشته است. زیرا مطابق نظر هاروی، ساختار فضایی (به‌عنوان یکی از فاکتورهای مهم در توزیع امکانات و منابع) (Harvey, 1999: 33). دوگانه این شهر بیانگر بی‌عدالتی در امکانات، و کیفیت زندگی شهری است. از سوی دیگر کارکرد نفتی آن، بر نابرابری‌های موجود در شهر افزوده و اکولوژی شهری دوگانه‌ای را رقم‌زده است. جذب مهاجران به‌واسطه صنایع مرتبط با نفت و پتروشیمی، مدیریت شهری متمرکز، دوگانگی در بافت و ساختار شهری، توزیع نامتعادل خدمات و زیرساخت‌های شهری و این شهر را به لحاظ ارائه شاخص‌های زیست‌پذیری در شرایط ویژه‌ای قرار داده است. می‌توان گفت غلبه‌ی نظام سرمایه محور با تقسیم ناعادلانه امکانات فضایی، رفاهی و شهری در ماهشهر، جامعه‌ی دوگانه‌ای را برای این شهر رقم‌زده است. حاصل این دوگانگی در دوگانگی فضایی-شهری، اقتصادی، نابرابری در امکانات و خدمات بهداشتی و آموزشی، و درنهایت عدم انسجام شهری بروز کرده است (غلامی‌پور و کلانتری، ۱۳۹۷: ۱۰۷). درواقع یکی از مهم‌ترین دلایل شکل‌گیری جغرافیای شهری متفاوت شهر نفتی بندر ماهشهر، تفکر انگلیسی منطبق بر مهندسی اجتماعی جهت جدایی فضایی و نهایتاً جدایی اجتماعی میان فقیر و غنی، برخوردار و محروم، رسمی و غیررسمی، مدرن و سنتی و بوده است. این تضاد در اصطلاح "شهرکی‌ها، بومی‌ها" جلوه یافته است. این در حالی است که مدیریت شهری ماهشهر در جهت افزایش فضاهای عمومی در این شهرهای مهاجرپذیر حرکت نکرده است و عملاً به تشدید نابرابری‌ها کمک کرده است. در این زمینه اهمیت و ضرورت ارزیابی و تحلیل مکانی شاخص‌های زیست‌پذیری شهری به‌عنوان مشخصه‌ی کیفیت زندگی در شهر نفتی بندر ماهشهر می‌تواند شناخت کامل‌تری را پیش روی مدیران شهری قرار دهد. و زمینه‌ای برای ترسیم نقشه راه مدیریت شهری و سایر نهادهای مسئول در جهت آگاهی از وضعیت موجود و اقدام برای تحقق وضعیت مطلوب باشد. لذا هدف این پژوهش، ارزیابی زیست‌پذیری شهری در شهرهای نفتی ایران (مورد مطالعه: بندر ماهشهر) است. درنهایت سوالات اصلی پژوهش به شرح زیر خواهند بود: وضعیت برخورداری ساکنان محلات شهر

نفتی بندر ماهشهر در دستیابی به شاخص‌های زیست‌پذیری چگونه است؟ شاخص‌های زیست‌پذیری چگونه بر میزان کیفیت زندگی ادراک شده از سوی ساکنان شهری محلات مختلف بندر ماهشهر تاکنون در دنیا تحقیقات فراوانی در زمینه زیست‌پذیری شهرها صورت گرفته است، اما در کشور ما تحقیقات چندانی پیرامون آن صورت نگرفته است. با این حال، مطالعاتی در این زمینه در ایران ارائه شده‌اند که بخشی از آن‌ها که در راستای مطالعه حاضر هستند، می‌پردازیم. رهنما و همکارانش (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با «عنوان ارزیابی و سنجش زیست‌پذیری شهری در کلان‌شهر اهواز» شاخص‌های زیست‌پذیری شهری در مناطق ۸ گانه شهر اهواز را مورد بررسی قرار داده‌اند. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی بوده و با کمک روش‌های آنتروپی شانون و روش تصمیم‌گیری چند معیاره ویکور مناطق ۸ گانه شهر اهواز ارزیابی و رتبه‌بندی شده است. نتایج تحقیق نشان داده است منطقه ۳ شهر اهواز دارای بیشترین میزان زیست‌پذیری و منطقه ۵ شهر اهواز دارای کمترین میزان زیست‌پذیری نسبت به سایر مناطق هستند. ساسان‌پور و لطیفی (۱۳۹۵) با هدف بررسی زیست‌پذیری توسعه پایدار مناطق کلان‌شهر اهواز را ارزیابی نمودند. روش ایشان تحقیق توصیفی - تحلیلی بوده و جامعه آماری شامل مناطق و شهروندان کلان‌شهر اهواز می‌باشد. نتایج پژوهش نشان داد که زیست‌پذیری کلان‌شهر اهواز در هر چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی در حد نامطلوب ارزیابی شده است، که این روند به سمت توسعه پایدار پیش نخواهد رفت. ساسان‌پور (۱۳۹۶) با بررسی ابعاد زیست‌پذیری شهر اراک با روش مدل‌های چندگانه تصمیم‌گیری، شهر اراک را شهری زیست‌پذیر ارزیابی نمی‌نماید و آینده این شهر را در مسیر توسعه پایدار پیش‌بینی نمی‌نماید. تولایی و خزاعی نژاد (۱۳۹۴) زیست‌پذیری منطقه ۱۲ تهران را مطالعه نموده و نتایج نشان داده است در بعد اقتصادی محله‌های کوثر و آبشار نامطلوب‌ترین و محله‌های ایران و قیام مطلوب‌ترین بودند. در بعد اجتماعی محله شهید هرنندی بدترین وضعیت و محله‌های قیام و ایران زیست‌پذیرترین محله‌ها بودند. همچنین در بعد تاریخی نازیست پذیرترین محله کوثر و مطلوب‌ترین محله‌ها سنگلج بودند. در بعد خدمات و زیرساخت‌ها، نامطلوب‌ترین محله‌ها پامنار و بهارستان و مطلوب‌ترین محله قیام بودند. در بعد محیطی نامطلوب‌ترین محله بازار و امامزاده یحیی و مطلوب‌ترین‌ها قیام و سنگلج معرفی شدند. در بعد مدیریت شهری نازیست پذیرترین محله بازار و زیست‌پذیرترین محله پامنار و ایران می‌باشد. همچنین برای بررسی زیست‌پذیری محله‌های شهر تبریز پورمحمدی و بهنام (۱۳۹۴) با هدف بررسی کیفیت زندگی در محلات کلان‌شهر تبریز پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که بین متغیرهای (تندرستی، عدالت اجتماعی، سلامت روانی، ارزیابی خوشبختی، حق انتخاب) با کیفیت زندگی رابطه معنی‌دار دارد. همچنین بین کیفیت زندگی از بعد اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی - فضایی در محلات شهر تبریز اختلاف معنی‌دار وجود دارد. بر اساس نتایج حاصل از تحقیق کیفیت زندگی در محله چمران نسبت به محلات ششگلان و چرنداب بالاتر می‌باشد. نیوتن (۲۰۱۲) با هدف سنجش میزان پایداری شهرهای زیست‌پذیر استرالیا و با استفاده از روش کمی نشان داد که بسیاری از زیرساخت‌های اصلی شهر که باعث زیست‌پذیری شهرهای استرالیا شده است از منابع ناپایدار تأمین می‌شود. لاریس (۲۰۰۵) با هدف ایجاد یک تئوری عملیاتی از زیست‌پذیری در مقیاس محله و تعیین معیارهایی برای اندازه‌گیری آن پرداخته است. روش این پژوهش کمی و کیفی می‌باشد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که محلات متراکم از نظر جمعیت و مسکن در دستیابی به شرایط زیست‌پذیری موفق‌تر هستند و تفاوت معناداری میان محلات از نظر دستیابی به ابعاد زیست‌پذیری وجود دارد. زنالو و همکاران (۲۰۲۰) برای ارزیابی زیست‌پذیری می‌بایست از شاخص ترکیبی استفاده کرد که به‌طور هم‌زمان می‌بایست رفاه انسانی و هم ابعاد محیطی را بررسی کرد. در مطالعه‌ای دیگر لی (۲۰۲۰) که درجه زیست‌پذیری در شهرهای مرکزی دلتای رودخانه یانگتس بررسی کرده است، به این نتیجه رسیده است که فاکتورهای

1 .Zenalla

2 .Li

اقتصادی، اجتماعی و محیطی تبیین کننده میزان زیست‌پذیری هستند. وی زیست‌پذیری شهرهای مورد مطالعه خود را تحت تأثیر سطح اقتصادی، وضعیت اداری و برند و شهرت جهانی متفاوت ارزیابی نموده است. علی‌رغم فعالیت‌های قابل توجه در زیرساخت‌ها، مسکن و تنوع اقتصادی، شهر کوالالامپور هنوز یک شهر زیست‌پذیر نیست و برای رسیدن به این مهم نیازمند توجه به روح شهر بیش از دستاوردهای فیزیکی است (هادی و همکاران، ۲۰۱۷). از طرفی بیباری^۱ (۲۰۱۹) با ارائه مقاله مروری در مورد هوشمندی شهرها در عصر کلان داده‌ها و سافسکا^۲ (۲۰۱۷) با مطالعه هوشمند سازی شهری به سوی آینده زیست‌پذیر پایدار، گزارش دادند که شهرهای هوشمند فرصت‌های فراوانی را برای زیست‌پذیری آینده شهرها فراهم می‌کنند. به نظر می‌رسد این امر هم از طریق کاربرد تکنولوژی و اینترنت و هم از طریق افزایش انعطاف‌پذیری محیط‌های شهری به واسطه کارایی بیشتر و توسعه ابداعات فراهم می‌شود. در پایان می‌توان گفت تفاوت این مطالعه با مطالعات گذشته در این است که مطالعات قبلی بیشتر به زیست‌پذیری شهری و کیفیت زندگی در شهرها پرداخته‌اند. و کمتر به ارزیابی زیست‌پذیری شهری در شهرهای نفتی پرداخته شده است. این مطالعه به ارزیابی زیست‌پذیری شهری در شهرهای نفتی پرداخته است و نشان می‌دهد چگونه نفت و صنعت باعث به وجود آمدن ساختار دوگانه شهری می‌شوند.

مبانی نظری

نظریه زیست‌پذیری برای نخستین بار توسط آبراهام مازلو با هرم نیازهای اجتماعی شکل گرفت و با افزایش نگرانی‌ها و رقابت اقتصادی شهرهای جهان اولین بار توسط هنری لفاردی در سال ۱۹۸۷ وارد ادبیات شهرسازی (ساسان‌پور و همکاران، ۲۰۲۳:۱۳۹۶) و مباحث برنامه‌ریزی شهری شد. مفهوم زیست‌پذیری (غفاریان و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۱) معرف ویژگی‌هایی است که یک مکان را به مکانی تبدیل می‌کند که مردم تمایل دارند در آنجا زندگی کنند. به نظر برخی صاحب‌نظران شهرها کانون‌هایی پراسیب هستند که همواره در معرض انواع خطرات ناشی از آلودگی‌های صنعتی، بلایای زیست‌محیطی، و اثرات گرمایش جهانی هستند. امروزه موضوع زیست‌پذیری شهرها در کانون توجه محققان و تصمیم‌گیران قرار گرفته است (Lesutis, 2020: 112). زیست‌پذیری به معنای توان و قابلیت یک مکان برای تأمین نیاز زیستی ساکنان اعم از مادی و غیرمادی در جهت ارتقاء کیفیت زندگی و ایجاد بستر شکوفایی توانمندی‌های عموم شهروندان مطرح می‌شود (زبیری و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۴). مفهوم زیست‌پذیری دربرگیرنده موضوعاتی مانند کیفیت محیطی، ایمنی، آسایش، زیبایی‌شناختی، وجود خدمات سرگرمی و فرهنگی، و وجود امکانات رفاهی اشاره دارد (ایران‌دوست و همکاران، ۲۰۱۴: ۱۱۱). این اصطلاح اشاره به درجه تأمین ملزومات یک جامعه بر مبنای نیازها و ظرفیت‌های افراد آن جامعه دارد. مبانی کلیدی که به این رویکرد استحکام می‌بخشد شامل عدالت، امنیت، مشارکت، تفرج و توانمندسازی است (زبیری و همکاران، ۱۳۹۷: ۱). دسترسی ناکافی به مسکن و تجاری‌سازی فضاهای عمومی از جمله معضلات مهم در توسعه شهری محسوب می‌شود (Aalbers & Gibb, 2014) که می‌تواند عدالت فضایی را در شهر به چالش بکشد (Lesutis, 2020: 112). با غلبه روزافزون نگرش‌های نئولیبرال در سیاست‌گذاری‌های شهری که منجر به حضور پررنگ‌تر بازیگران بخش خصوصی و کم‌رنگ‌تر شدن غلبه نهادهای عمومی می‌شود، لازم است سیاست‌های بلندمدتی برای مقابله با اثرات اجتماعی و اقتصادی منفی آن بر زندگی شهروندان اتخاذ گردد (یغفوری و کاشفی‌دوست، ۱۳۹۷: ۴۱). مدیریت شهری فعلی به سمتی در حرکت است که هرچه بیشتر از رویکردها و اقدامات بازاری حمایت می‌کند و در نتیجه سرمایه‌گذاری در مسکن و فضاهای عمومی در حال تقلیل است (Domaradzka, 2019: 874). به‌عنوان مثال،

1 .Bibari

2 .Sofeska

شهروندان ساکن در حاشیه شهرها معمولاً بیشتر در برابر مخاطرات شهری آسیب‌پذیر هستند و خود تا حدودی به تنهایی اثرات این مخاطرات را سازمان‌دهی می‌کنند. به همین منظور در خصوص برخی مناطق مانند حاشیه شهرها لازم است که به جای اولویت‌دهی به جنبه‌های سوددهی اقتصادی در این مناطق به جنبه‌های کاربردهای آن‌ها توجه شود (Meriläinen, 2020: 187). آنچه همواره در تعریف زیست‌پذیری بر آن تأکید شده است، در نظر گرفتن کلیت آن است. چنانچه ریسینزی در بیان اهمیت جامع‌نگری در زیست‌پذیری آن را به یک پیاز تشبیه کرده است. بنا بر تعبیر او زیست‌پذیری همچون پیاز است. در ظاهر ساده اما متشکل از لایه‌های متعدد از این‌رو اگر به هر لایه جداگانه و مجزا از سایر لایه‌ها نگریده شود کلیت آن از دست می‌رود. در جدول (۱) نمونه‌هایی از تعاریف ارائه‌شده به‌اجمال آورده شده تا ضمن نشان دادن تنوع موجود، در رسیدن به تعریف و درک و بینش جامع‌تر کمک کند.

جدول شماره ۱. برخی از تعاریف ارائه‌شده درباره زیست‌پذیری و شهر زیست‌پذیر (منبع: سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۵)

پژوهشگر	تخصص	مکان	تعریف
شهرالدین، ۲۰۰۸	جغرافیا	مالزی	شهر زیست‌پذیر تأمین‌کننده مسکن و فضای زندگی برای همه گروه‌های قومی، برای کار و زندگی در کنار هم، مکانی جذاب، پویا، سالم و امن و تأمین‌کننده نیازهای اساسی زندگی همه مردم است. این شهر همچنین تضمین‌کننده کیفیت مطلوب زندگی در فعالیتهای اجتماعی، اماکن عمومی جذاب، حفظ حریم خصوصی، سلامت اقتصادی، اجتماعی و سرزندگی زیست‌محیطی است.
لولی، ۲۰۱۰	جغرافیا	مالزی	مجموعه ویژگی‌های محیط شهری که آن محیط را مکانی جذاب برای زندگی می‌کند، زیست‌پذیری نامیده می‌شود.
واحد اطلاعات اکونومیست، ۲۰۱۲	تخصص‌های گوناگون	اروپا	شهر زیست‌پذیر می‌تواند به کیفیت بالای زندگی کمک کند، شیوه زندگی و وضعیت سلامتی شهروندان را تحت تأثیر قرار دهد و نشان‌دهنده ثبات محیط ساخته‌شده باشد
محمودی و همکاران، ۲۰۱۵	جغرافیا	مالزی	زیست‌پذیری بهبود کیفیت فضاهای شهری در شهرهای مدرن همراه با انسانی کردن آن‌ها تا حد ممکن است.

در دهه ۱۹۸۰ که زیست‌پذیری به یک موضوع محبوب تبدیل شد هم‌زمان طراحان شروع به مطالعه تغییرات در الگوهای توسعه، از طریق کاهش مراکز شهری تا مناطق به‌سرعت در حال رشد حومه نمودند. یک سری از گزارش‌ها پدیدار شدند که مفروضات رشد سنتی را به چالش کشیدند و مناطقی که "پیشگام طیف گسترده‌ای از تلاش‌های نوآورانه برای زیست‌پذیرتر نمودن جوامع بودند" را برجسته نمودند. زیست‌پذیری به‌عنوان ویژگی‌های یک جامعه که مناسب بودنش برای زندگی انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، تعریف می‌شود.

روش پژوهش

این مطالعه یک پژوهش توصیفی-تحلیلی با استفاده از مطالعات اسنادی و داده‌های پرسشنامه‌ای است. گردآوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای و میدانی با استفاده از پرسشنامه صورت گرفته است. ابزار گردآوری، یک پرسشنامه منظم و با طیف لیکرت بوده است. واحد مطالعه در این پژوهش خانوار است. زیرا مردم درک و آگاهی بهتر و کامل‌تری نسبت به زیست‌پذیری و کیفیت زندگی محل سکونت خود دارند. با توجه به زمان، امکانات و مقدرات پژوهش، از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و نهایتاً روش ساده تصادفی استفاده شده است. حجم جامعه آماری در این پژوهش ۱۵۴۴۲۲ نفر جمعیت شهر می‌باشد، همچنین برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده گردیده است. بر این اساس تعداد نمونه مورد مطالعه در کل شهر ماهشهر با در نظر گرفتن ۰/۰۵ خطا، ۳۸۳ مورد است که با در نظر داشتن جمعیت هر

محلّه، از میان ۳۶ محلّه، ۳۲ محلّه دارای جمعیت است که پرسشنامه بین این ۳۲ محلّه توزیع گردیده است. بر این اساس تعداد نمونه در هر محلّه به نسبت سهم تعداد جمعیت هر محلّه و بر اساس رابطه ذیل تعیین شده است.

$$\frac{n_i}{N} \times S = S_i$$

پرسشنامه‌های این تحقیق میان ۳۸۳ نفر از شهروندان محلّه‌های بندر ماهشهر توزیع شده تا متغیرهای زیست‌پذیری را سنجش نمایند. جدول شماره (۲) نسبت پرسشنامه توزیع شده به هر محلّه را نشان می‌دهد. روش تجزیه و تحلیل، آزمون تحلیل واریانس (ANOVA) و نیز برای بررسی چگونگی ارتباط بین متغیرها در محلّه‌ها از رگرسیون چندگانه گام به گام استفاده شده است. برای تحلیل فضایی مکانی این اطلاعات در محلّه‌های بندر ماهشهر از نرم‌افزار ArcGIS107.1 استفاده شده است. جدول شماره (۳) ابعاد و شاخص‌های زیست‌پذیری را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۲. نسبت پرسشنامه توزیع شده به هر محلّه

شماره محلّه	جمعیت هر محلّه	تعداد پرسشنامه توزیع شده در هر محلّه	نسبت پرسشنامه توزیع شده در هر محلّه
۱	۴۲۸۵	۱۰	۲/۶۱
۲	۸۵۱۴	۲۱	۵/۴۸
۳	۷۳۹۸	۱۸	۴/۶۹
۴	۷۱۹۹	۱۷	۴/۴۳
۵	۱۰۰۱۵	۲۴	۶/۲۶
۶	۲۹۳۳	۷	۱/۸۲
۸	۵۸۶۳	۱۴	۳/۶۵
۹	۷۷۵۸	۱۹	۴/۹۶
۱۰	۷۷۸۲	۱۹	۴/۹۶
۱۱	۸۱۷۷	۲۰	۵/۲۲
۱۲	۶۲۳۰	۱۵	۳/۹۱
۱۳	۲۲۰۱	۵	۱/۳۰
۱۴	۵۷۳۶	۱۴	۳/۶۵
۱۵	۳۲۳۱	۸	۲/۰۸
۱۶	۲۸۷۸	۷	۱/۸۲
۱۷	۴۶۹۵	۱۱	۲/۸۷
۱۸	۳۶۶۹	۹	۲/۳۴
۱۹	۶۳۵۳	۱۵	۳/۹۱
۲۰	۹۱۸۷	۲۲	۵/۷۴
۲۱	۵۲۹۱	۱۳	۳/۳۹
۲۲	۵۹۱۰	۱۴	۳/۶۵
۲۳	۶۵۹۴	۱۶	۴/۱۷
۲۴	۶۸۰۴	۱۶	۴/۱۷
۲۵	۶۸۸۲	۱۷	۴/۴۳
۲۸	۷۱۵	۴	۱/۰۴
۲۹	۷۱۴	۳	۰/۷۸
۳۰	۹۱۴	۴	۱/۰۴
۳۱	۵۸۹	۲	۰/۵۲
۳۲	۹۲۳	۴	۱/۰۴
۳۴	۸۱۶	۳	۰/۷۸
۳۵	۱۹۴۵	۶	۱/۵۶
۳۶	۳۲۲۱	۶	۱/۵۶
	۱۵۴۴۲۲	۳۸۳	

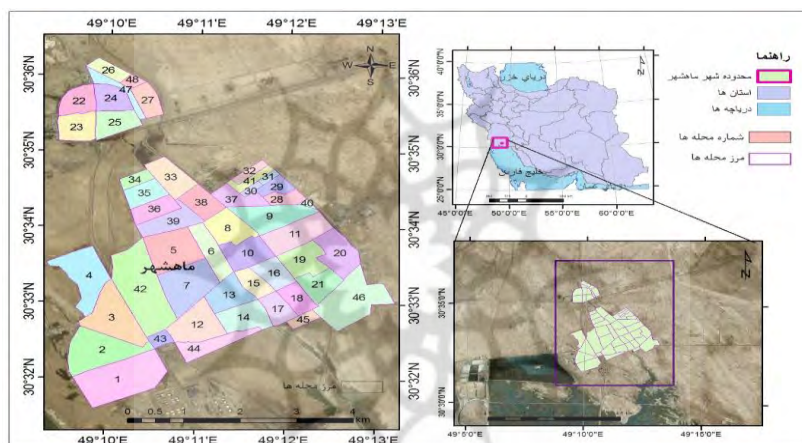
جدول شماره ۳. ابعاد و شاخص‌های زیست‌پذیری

متغیر	بعد	شاخص	پژوهشگر
زیست پذیری	محیط‌زیست	آلودگی	رهنما و همکاران (۱۳۹۸) - زیاری و همکاران (۱۳۹۸) - تولایی و همکاران (۱۳۹۴)
		کیفیت بصری (چشم‌انداز)	رهنما و همکاران (۱۳۹۸) - منصوریان و عظیمی (۱۳۹۸) - آقای زاده و همکاران (۱۳۹۸)
		کیفیت فضای سبز	رهنما و همکاران (۱۳۹۸) - منصوریان و عظیمی (۱۳۹۸) - زیاری و همکاران (۱۳۹۸)
		امکانات و خدمات زیربنایی	زیاری و همکاران (۱۳۹۸) - تولایی و همکاران (۱۳۹۴) - مرسر (۲۰۰۷)
	خدمات	دسترسی (ارتباطی)	منصوریان و عظیمی (۱۳۹۸)
		خدمات (بانکی - پستی - اینترنت)	منصوریان و عظیمی (۱۳۹۸)
	امنیت	فضای عمومی	تولایی و همکاران (۱۳۹۴)
		جرم و جنایت	رهنما و همکاران (۱۳۹۸) - آقای زاده و همکاران (۱۳۹۸)
		مراکز انتظامی و امنیتی	رهنما و همکاران (۱۳۹۸) - تولایی و همکاران (۱۳۹۴)
		تصادفات جاده‌ای	آخوندی و همکاران (۱۳۹۳)
حکروایی	خدمات آتش‌نشانی	آخوندی و همکاران (۱۳۹۳)	
		مشارکت	شارع‌پور و همکاران (۱۳۹۵) - زیاری و همکاران (۱۳۹۸) - مرسر (۲۰۰۷) - زیاری و همکاران (۱۳۹۸)
	قانونمندی	تولایی و همکاران (۱۳۹۴) - مرسر (۲۰۰۷)	
	عدالت اجتماعی	آخوندی و همکاران (۱۳۹۳)	
	کارایی و اثربخشی	داس (۲۰۰۸) - آخوندی و همکاران (۱۳۹۳)	
	عملکرد شهرداری و شورای شهر	rapley(2005)	
	عملکرد دولت	Massam(2002)-rapley(2005)	
	درآمد	Ji and Xu(200)-UN-Habitat(1998)	
	اقتصاد	هزینه	UN-Habitat(1998)-mcmahon(2002)
		اشتغال	-UN-Habitat(1998)-Das(2008)
آموزش	دسترسی به مدارس	مرسر (۲۰۰۷) - آخوندی و همکاران (۱۳۹۳)	
	کیفیت مدارس	مرسر (۲۰۰۷) - massam(2002)-santos & martins(2007)	
	آموزش عالی	مرسر (۲۰۰۷) - uiegin(2001)-mcmahon(2002)	
خانواده	مشارکت و همبستگی	شارع‌پور و همکاران (۱۳۹۵) - Ji and rapley(2005)-xu(2002)	
	وضعیت تغذیه	مرسر (۲۰۰۷) - uiengin(2001)	
تفریحات و سرگرمی	تفریحات و اوقات فراغت	زیاری و همکاران (۱۳۹۸) - آقای زاده و همکاران (۱۳۹۸)	
	ورزشی	Uiengin(2001)	
بهداشت و سلامت	فیلم‌های صداوسیما	آخوندی و همکاران (۱۳۹۳)	
	مراقبت‌های پزشکی و بهداشتی	World health organization(1997)-das(2008)	
	هزینه‌های درمان	das(2008)	
	قیمت مسکن	رهنما و همکاران (۱۳۹۸) - زیاری و همکاران (۱۳۹۸) - داس (۲۰۰۸)	
حمل‌ونقل	اجاره مسکن	رهنما و همکاران (۱۳۹۸) - زیاری و همکاران (۱۳۹۸) - داس (۲۰۰۸)	
	امکانات و تأسیسات مسکن	زیاری و همکاران (۱۳۹۸)	
	حمل‌ونقل عمومی	آقای زاده و همکاران (۱۳۹۸) - منصوریان و عظیمی (۱۳۹۸)	
		ترافیک	جان لی (۲۰۰۸) - رهنما و همکاران (۱۳۹۸)
		کیفیت خیابان‌ها	cinneide and fahy(2008)-mcmahon(2002)-jaanlee(2008)

محدوده مورد مطالعه

شهر بندر ماهشهر به واسطه توسعه فعالیت‌های وابسته به نفت از قبیل صنایع پتروشیمی و بندرها کشتیرانی و توسعه اشتغال، مهاجران بسیاری را به خود جذب کرده است، زیرا ۴۱ درصد از صنایع پتروشیمی کشور را به خود اختصاص داده

است. این نقش مهم و ملی اثرات عینی مشخص و متفاوتی را در سیما و ساختار شهر نفتی بندر ماهشهر شکل داده است. پیامدهای این نقش و کارکرد را می‌توان در گسترش حداکثری نابرابری‌های فضایی، در قالب فضاهای شهری و اجتماعی و نابرابری در برخورداری از زیرساخت‌ها، تأسیسات و خدمات شهری در سطح محلات و ... مشاهده نمود (Diaz-parra & Lover, 2020:495). این شهر از دو قسمت عمده صنعتی به همراه منازل کارکنان صنایع (جامعه شرکتی) و بخش قدیمی که بازار سنتی و بخش اداری شهر (جامعه محلی) است، تشکیل شده است. نتیجه این اکولوژی دوگانه، شکل‌گیری جامعه‌ای عاری از انسجام اجتماعی و رشد یک شهر به صورت تفکیک‌شده و نامتوازن است (غلامی‌پور و کلانتری، ۱۳۹۷: ۱۱۳). در واقع شرکت-شهر رهیافتی استعماری و مبتنی بر برتری جامعه شرکتی بر اجتماعت محلی و بومی بوده است. این بدان معناست که میان محلات برنامه‌ریزی‌شده نفتی و محلات غیررسمی و حاشیه‌ای نامنظم و فقیر شهری شکاف بزرگی وجود دارد که نه تنها پیش از انقلاب که پس از آن نیز تداوم‌یافته است. بندر ماهشهر شامل ۵ منطقه، ۱۱ ناحیه و ۳۲ محله مسکونی است که در میان آن‌ها، تفاوت قابل‌ملاحظه‌ای از نظر شرایط زندگی ساکنان و کیفیت مطلوب زندگی مشاهده می‌شود.

شکل شماره ۱. نقشه نحوه قرارگیری محلات در شهر ماهشهر

بحث و یافته‌ها

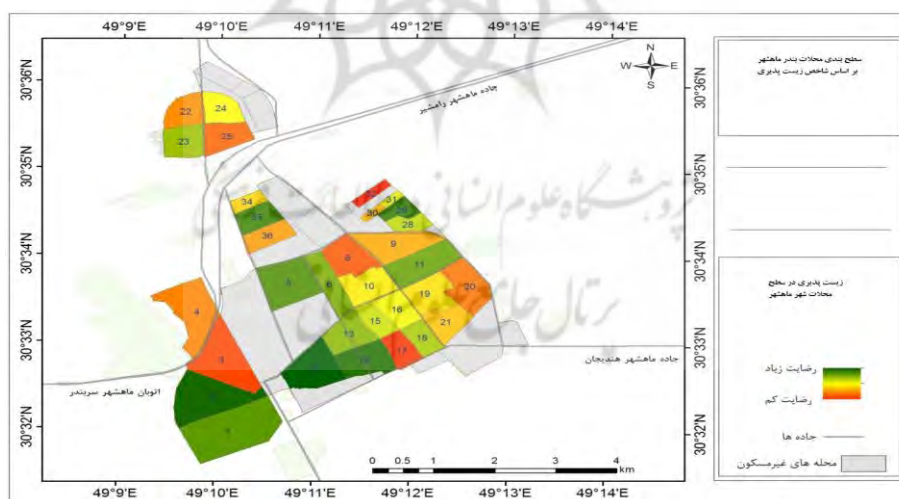
از جامعه آماری تمامی شهروندان شهر بندر ماهشهر تعداد ۳۸۳ پرسشنامه تهیه‌شده است که از این تعداد ۱۲۸ نفر از پاسخگویان به پرسشنامه زن و ۲۵۴ نفر مرد بوده‌اند. همچنین از کل این تعداد ۷۶ درصد آن‌ها متأهل بوده‌اند. از کل افراد نمونه حدود ۵۷ درصد آن‌ها دارای مدارک دانشگاهی (بالاتر از فوق‌دیپلم) بوده و ۴۳ درصد از کل افراد کارمند بوده‌اند. از شهروندان پاسخگو به پرسشنامه حدود ۱۶ درصد (۶۲ نفر) درآمد کمتر از یک میلیون تومان، ۳۶ درصد درآمد بین ۱ تا ۳ میلیون و ۲۰ درصد درآمد ۳ تا ۵ میلیون تومان و ۷ درصد درآمد بالاتر از ۵ میلیون تومان را اظهار کرده‌اند. بقیه پاسخگویان در این خصوص اظهارنظری نداشته‌اند. پایایی این ابزار پرسشنامه بر اساس ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰.۹۸ درصد است که نشان‌دهنده مناسب بودن این ابزار است. همچنین روایی پرسشنامه نیز بر اساس روش KMO برابر ۰.۸۳ درصد به‌دست‌آمده است. بنابراین پرسشنامه حاضر اعتبار لازم را در اندازه‌گیری ابعاد و متغیرهای تحقیق دارا می‌باشد. جدول ۴، نتایج آزمون آنالیز واریانس، تفاوت در سطح میزان زیست‌پذیری محلات ۳۲ گانه شهر ماهشهر را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۴. تحلیل واریانس شاخص زیست‌پذیری در محله‌های بندرماهشهر

محله	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین	F	Sig.
۱	میان گروهی	۲۸	۴/۰۷	۳/۲۶۵	./...
	درون گروهی	۳۵۴			
۲	میان گروهی	۲۸	۴/۱۰	۲/۸۳۲	./...
	درون گروهی	۳۵۴			
۳	میان گروهی	۲۸	۳/۱۱	۲/۶۹۷	./...
	درون گروهی	۳۵۴			
۴	میان گروهی	۳۱	۳/۲۱	۳/۷۱۶	./...
	درون گروهی	۳۵۱			
۵	میان گروهی	۳۱	۳/۴۸	۳/۲۵۷	./...
	درون گروهی	۳۵۰			
۶	میان گروهی	۳۱	۳/۳۲	۲/۸۶۹	./...
	درون گروهی	۳۵۰			
۸	میان گروهی	۳۱	۳/۱۷	۲/۲۰۲	./...
	درون گروهی	۳۵۰			
۹	میان گروهی	۳۱	۳/۲۶	۲/۴۱۳	./...
	درون گروهی	۳۵۴			
۱۰	میان گروهی	۳۱	۳/۵۲	۴/۴۸۰	./...
	درون گروهی	۳۵۲			
۱۱	میان گروهی	۳۱	۳/۳۱	۲/۴۹۲	./...
	درون گروهی	۳۵۲			
۱۲	میان گروهی	۳۱	۴/۱۴	۲/۳۳۲	./...
	درون گروهی	۳۵۲			
۱۳	میان گروهی	۳۱	۳/۲۴	۳/۴۵۸	./...
	درون گروهی	۳۵۲			
۱۴	میان گروهی	۳۱	۳/۷۸	۳/۰۲۱	./...
	درون گروهی	۳۵۲			
۱۵	میان گروهی	۳۱	۳/۱۳	۳/۰۵۸	./...
	درون گروهی	۳۵۲			
۱۶	میان گروهی	۳۱	۳/۲۹	۲/۴۱۴	./...
	درون گروهی	۳۵۲			
۱۷	میان گروهی	۳۱	۳/۰۱	۳/۲۶۵	./...
	درون گروهی	۳۵۴			
۱۸	میان گروهی	۳۱	۳/۴۰	۲/۸۳۲	./...
	درون گروهی	۳۵۴			
۱۹	میان گروهی	۳۱	۳/۵۴	۲/۶۹۷	./...
	درون گروهی	۳۵۴			
۲۰	میان گروهی	۳۱	۳/۲۵	۳/۷۱۶	./...
	درون گروهی	۳۵۱			
۲۱	میان گروهی	۳۱	۴/۱۱	۳/۲۵۷	./...
	درون گروهی	۳۵۰			
۲۲	میان گروهی	۳۱	۳/۸۹	۲/۸۶۹	./...
	درون گروهی	۳۵۰			
۲۳	میان گروهی	۳۱	۳/۴۷	۲/۳۸۲	./...
	درون گروهی	۳۵۰			
۲۴	میان گروهی	۳۱	۳/۰۳	۲/۲۰۲	./...
	درون گروهی	۳۵۰			
۲۵	میان گروهی	۳۱	۳/۱۴	۲/۴۱۳	./...
	درون گروهی	۳۵۴			
۲۷	میان گروهی	۳۱	۳/۲۹	۲/۴۹۲	./...
	درون گروهی	۳۵۲			
۲۸	میان گروهی	۳۱	۳/۴۴	۲/۳۳۲	./...
	درون گروهی	۳۵۲			

			۳۵۲	۳۳۲/۹۳۸	درون گروهی
۰/۰۰۰	۳/۴۵۸	۳/۷۵	۳۱	۸۱/۰۱۴	میان گروهی
			۳۵۲	۲۷۹/۰۲۲	درون گروهی
۰/۰۰۰	۴/۰۹۸	۳/۷۰	۳۱	۶۶/۱۱۰	میان گروهی
			۳۵۲	۱۵۲/۱۱۸	درون گروهی
۰/۰۰۰	۳/۵۴۱	۳/۷۰	۳۱	۳۸/۳۱۲	میان گروهی
			۳۵۲	۱۴۶/۰۳۲	درون گروهی
۰/۰۰۰	۳/۵۳۳	۳/۰۷	۳۱	۶۱/۰۸۵	میان گروهی
			۳۵۲	۱۷۳/۱۱۹	درون گروهی
۰/۰۰۰	۳/۳۸۲	۳/۳۴	۳۱	۳۹/۲۹۰	میان گروهی
			۳۵۰	۱۸۶/۳۴۶	درون گروهی
۰/۰۰۰	۴/۴۸۰	۳/۳۴	۳۱	۵۷/۰۱۵	میان گروهی
			۳۵۲	۱۵۷/۱۴۷	درون گروهی
۰/۰۰۰	۲/۴۷۲	۳/۲۹	۳۱	۵۱/۲۲۱	میان گروهی
			۳۵۲	۲۶۹/۲۳۵	درون گروهی

در مجموع می‌توان گفت که میانگین میزان زیست‌پذیری در میان محلات شهر ماهشهر در سطح معناداری ۰/۹۵ درصد یکسان نبوده و محلات مختلف از میزان متفاوت زیست‌پذیری برخوردارند. به‌نحوی که محلات شماره ۱۲ (فاز ۴)، ۱، ۲ (ماهشهر جدید) و ۱۴ (فاز ۳) دارای بالاترین سطح زیست‌پذیری بوده در حالی که محلات شماره ۳۲ (فاز ۷)، ۱۷ (ماهشهر قدیم)، ۳ (نوپاژ)، و ۲۴ (شهرک طالقانی) از کمترین میزان زیست‌پذیری برخوردارند. مناطق زیست‌پذیرتر عمدتاً بر ماهشهر جدید (محلات شرکتی) و محلات کمتر زیست‌پذیر (محلات قدیمی) ماهشهر قدیم و حومه‌های مهاجرپذیر کارگری منطبق‌اند. از زاویه دیگر، محله‌های جنوب غرب و جنوبی زیست‌پذیرتر و محله‌های شرقی شهر کمتر زیست‌پذیرند.

شکل شماره ۲. سطح‌بندی محلات بندر ماهشهر بر اساس شاخص زیست‌پذیری

تحلیل رگرسیون کیفیت زندگی شهروندان شهر ماهشهر با توجه به شاخص‌های دوازده‌گانه زیست‌پذیری به روش گام‌به‌گام (۵ و ۶) ارائه شده است.

جدول شماره ۵. ضریب همبستگی چندگانه

گام‌ها	متغیرهای پیش‌بین	(R)	(R ²)	خطای برآورد استاندارد	F	(Sig)
۱	زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، تأسیسات و تجهیزات، محیط‌زیست	۰/۴۴۶	۰/۲۰	۰/۷۳	۵۴/۷۸	P < ۰/۰۵
۲	زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، تأسیسات و تجهیزات، محیط‌زیست + ویژگی‌های مسکن، امکانات حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت	۰/۴۸۵	۰/۲۳	۰/۷۱	۳۳/۶۸	P < ۰/۰۵
۳	زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، محیط‌زیست + ویژگی‌های مسکن، امکانات حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت + ویژگی‌های خانوار، حکمروایی و ویژگی‌های مدنی، تأسیسات و تجهیزات	۰/۵۰۱	۰/۲۵	۰/۷۱	۲۴/۳۸	P < ۰/۰۵

با توجه به مقدار بالای F مشخص می‌شود که این رگرسیون از معناداری بسیار بالایی برخوردار است. چنانکه در جدول (۵) مشاهده می‌شود، طی سه گام، ابعاد زیست‌پذیری (زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، محیط‌زیست + ویژگی‌های مسکن، امکانات حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت + ویژگی‌های خانوار، حکمروایی و ویژگی‌های مدنی، تأسیسات و تجهیزات) قادر به پیش‌بینی کارایی مسکن بوده‌اند. بر پایه آنچه که در جدول (۶) ارائه شده، طی گام اول، تنها زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، محیط‌زیست با ضریب بتای استاندارد ۰/۴۴۶، ۲۰ درصد از واریانس کیفیت زندگی در شهر ماهشهر را تبیین نموده است. در گام دوم ویژگی‌های مسکن، امکانات حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت با ضریب بتای استاندارد ۰/۲، به زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، محیط‌زیست (با ضریب بتای استاندارد ۰/۴۴۶) افزوده شده و توان تبیین کیفیت زندگی را به ۰/۲۳ درصد رسانده، که از این مقدار، ۰/۰۳۶ درصد به‌صورت انحصاری و افزوده مربوط به مسکن، امکانات حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت بوده است. در گام سوم ویژگی‌های خانوار، حکمروایی و ویژگی‌های مدنی، تأسیسات و تجهیزات با ضریب بتای استاندارد ۰/۱۳۴، به ابعاد ذکر شده، افزوده شده و توان تبیین کارایی را به ۰/۲۵ درصد رسانده، که از این مقدار، ۰/۰۱۶ درصد به‌صورت انحصاری و افزوده مربوط به ویژگی‌های خانوار، حکمروایی و ویژگی‌های مدنی، تأسیسات و تجهیزات بوده است. لازم به ذکر است که هیچ‌یک از ابعاد زیست‌پذیری از تحلیل کنار گذاشته نشده‌اند.

جدول شماره ۶. ضرایب استاندارد و غیراستاندارد پیش‌بینی کارایی کیفیت زندگی شهری در بندر ماهشهر از طریق متغیرهای

پیش‌بین در رگرسیون

مقدار ثابت و پیش‌بین	ضریب بتای غیراستاندارد	خطای استاندارد	ضریب بتای استاندارد	مقدار T	معناداری
مقدار ثابت	۰/۵۷۱	۰/۲۸۲	-	۲/۰۲	-
زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، تأسیسات و تجهیزات، محیط‌زیست	۰/۶۶۸	۰/۰۹۰	۰/۴۴۶	۷/۴۰	۰/۰۴
مقدار ثابت	-۰/۵۸۰	۰/۴۵۳	-	-۱/۲۸	-
زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، تأسیسات و تجهیزات، محیط‌زیست	۰/۶۵۳	۰/۰۸۹	۰/۴۳۶	۷/۳۷	۰/۰۴
ویژگی‌های مسکن، امکانات حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت	۰/۴۵۷	۰/۱۴۳	۰/۲۰	۳/۲۰	۰/۰۲
مقدار ثابت	۰/۸۶۷	۰/۴۶۹	-	-۱/۸۵	-
زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، تأسیسات و تجهیزات، محیط‌زیست	۰/۵۹۶	۰/۰۹۲	۰/۳۹۸	۶/۴۸	۰/۰۴

					امکانات و خدمات، تأسیسات و تجهیزات، محیط‌زیست = x1
۰/۰۲	۲/۸۹	۰/۱۷۱	۰/۱۴۳	۰/۴۱۳	ویژگی‌های مسکن، امکانات حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت = x2
۰/۰۲	۲/۱۵	۰/۱۳۴	۰/۰۹۱	۰/۱۹۶	ویژگی‌های خانوار، حکمروایی و ویژگی‌های مدنی، تأسیسات و تجهیزات = x3

بنابراین معادله رگرسیونی به صورت زیر درآمده است:

$$E(Y|x_1, x_2, x_3) = 0.867 + 0.596(x_1) + 0.413(x_2) + 0.196(x_3)$$

نتیجه‌گیری

مفهوم زیست‌پذیری به موضوعاتی مانند کیفیت محیطی، ایمنی، آسایش، زیبایی‌شناختی، وجود خدمات سرگرمی و فرهنگی، و وجود امکانات رفاهی اشاره دارد. بسیاری از پژوهشگران معتقدند میان زیست‌پذیری و کیفیت زندگی ارتباط تنگاتنگی وجود دارد. با وجود این تشابه، زیست‌پذیری را به معنای وجود امکانات و محیط‌های ساخته‌شده و طبیعی (کیفیت عینی) و کیفیت زندگی را به مفهوم تجربه و قضاوت ساکنان (به‌عنوان یک مفهوم ذهنی) در استفاده از محیط‌های گفته‌شده دانسته‌اند. در این راستا ساختار دوگانه‌ی شهر ماهشهر نیز به علت جذب مهاجران به واسطه صنایع مرتبط با نفت و پتروشیمی، مدیریت شهری متمرکز، دوگانگی در بافت و ساختار شهری، بیانگر بی‌عدالتی در امکانات، و کیفیت زندگی شهری است. لذا در این پژوهش، به ارزیابی و تحلیل مکانی شاخص‌های زیست‌پذیری شهری به‌عنوان مشخصه‌ی کیفیت زندگی در شهر نفتی بندر ماهشهر پرداخته‌ایم.

در این راستا باهدف شناخت وضعیت زیست‌پذیری با استفاده از آنالیز واریانس مشخص گردید، میانگین میزان زیست‌پذیری در میان تمام محلات شهر ماهشهر در سطح معناداری ۰/۹۵ درصد یکسان نبوده و محلات مختلف از میزان متفاوت زیست‌پذیری برخوردارند. به‌نحوی که محلات شماره ۱۲ (فاز ۴)، ۲، ۱ (ماهشهر جدید) و ۱۴ (فاز ۳) دارای بالاترین سطح زیست‌پذیری بوده درحالی که محلات شماره ۳۲ (فاز ۷)، ۱۷ (ماهشهر قدیم)، ۳ (نوپاژ)، و ۲۴ (شهرک طالقانی) از کمترین میزان زیست‌پذیری برخوردارند. مناطق زیست‌پذیرتر عمدتاً بر ماهشهر جدید (محلات شرکتی) و محلات کمتر زیست‌پذیر بر (محلات قدیمی) ماهشهر قدیم و حومه‌های مهاجرپذیر کارگری منطبق‌اند. از زاویه دیگر، محله‌های جنوب غرب و جنوبی زیست‌پذیرتر و محله‌های شرق شهر کمتر زیست‌پذیرند. در این راستا نتیجه‌ی پژوهش با نتایج مطالعه غلامی‌پور و همکاران (۱۳۹۶) مطابقت داشته و می‌توان گفت شهر بندر ماهشهر به دلیل نقش و کارکرد نفتی خود دارای اکولوژی دوگانه‌ای در قالب محلات زیست‌پذیرتر (محلات شرکتی) و محلات فاقد شاخص‌های زیست‌پذیری (محلات سنتی و حاشیه‌های مهاجرنشین) است. همچنین این نتایج با یافته‌های دیاز پارا و لوور (۲۰۲۰) مبنی بر امکان افزایش نابرابری در شهرهای مهاجرنشین تطابق دارد است. درعین‌حال، بی‌توجهی مدیریت شهری به اهداف اجتماعی شهر، بر دوگانگی ساخت و بافت شهر افزوده است. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون برای تبیین نقش زیست‌پذیری در پیش‌بینی کیفیت زندگی نشان می‌دهد کلیه ابعاد دوازده‌گانه زیست‌پذیری در سطح معناداری ۹۵ درصد، بر پیش‌بینی کیفیت زندگی در سطح محلات شهر ماهشهر مؤثر بوده‌اند. به‌نحوی که به طی سه‌گام، ابعاد زیست‌پذیری (زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، محیط‌زیست+ویژگی‌های مسکن، امکانات حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت+ویژگی‌های خانوار، حکمروایی و ویژگی‌های مدنی، تأسیسات و تجهیزات) قادر به پیش‌بینی کیفیت زندگی بوده‌اند. در این زمینه، طی گام اول، تنها زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، محیط‌زیست با ضریب بتای استاندارد ۰/۴۴۶، ۲۰ درصد از واریانس کیفیت زندگی در شهر ماهشهر را تبیین نموده است. در گام دوم ویژگی‌های مسکن، امکانات حمل‌ونقل، سلامت و بهداشت با ضریب بتای استاندارد ۰/۲، به

زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، محیط‌زیست (با ضریب بتای استاندارد ۰/۴۴۶) افزوده شده است. در گام سوم ویژگی‌های خانوار، حکمروایی و ویژگی‌های مدنی، تأسیسات و تجهیزات با ضریب بتای استاندارد ۰/۱۳۴، به ابعاد ذکر شده، افزوده شده و توان تبیین کارایی را به ۰/۲۵ درصد رسانده است. این نتیجه با یافته‌های عیسی‌لو و همکاران (۱۳۹۲) که کیفیت مطلوب زیستی را نتیجه‌ی زیست‌پذیری می‌دانند، مطابقت دارد. لازم به ذکر است که هیچ‌یک از ابعاد زیست‌پذیری از تحلیل کنار گذاشته نشده‌اند. بنابراین می‌توان گفت توجه به شاخص‌های زیست‌پذیری به‌ویژه در جوامع محلی و حاشیه‌نشین شهر بندر ماهشهر می‌تواند برافزایش کیفیت زندگی در این شهر مؤثر بوده و شکاف اجتماعی، اکولوژیکی و جغرافیایی مشهود در شهر را کم‌رنگ‌تر نماید.

در این راستا پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- توجه به ابعاد زیست‌پذیری (به‌ویژه زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، محیط‌زیست، مسکن، امکانات حمل‌ونقل و سلامت و بهداشت) در محله‌های سنتی و بافت‌های حاشیه‌ای شهر برای ارتقای کیفیت زندگی و کم‌رنگ نمودن اکولوژی و بافت دوگانه شهری ماهشهر.
- تلاش مدیریت شهری برای ایجاد تعادل در برخورداری از زیرساخت‌ها، تأسیسات و خدمات شهری در دو بافت شرکتی‌ها و محلی‌ها به‌ویژه در ابعاد زیرساخت‌های اوقات فراغت و تفریحی، اشتغال و اقتصاد، امنیت، امکانات و خدمات، محیط‌زیست که بیشترین تأثیر را در کیفیت زندگی شهری شهر ماهشهر داشته‌اند.
- تعریف مدیریت اجتماعی (با تمرکز بر فراهم ساختن امکانات فراغتی، بهبود محیط‌زیست، حمل‌ونقل ارزان، بهبود دسترسی به خدمات بهداشتی-درمانی، ارتقای امنیت و...) در مجموعه مدیریت شهری به‌ویژه در حاشیه‌های مهاجرنشین، صرفاً با اهداف اجتماعی و بدون در نظر گرفتن جنبه‌های اقتصادی، صرفاً باهدف کاهش شکاف اجتماعی میان ساکنان بافت دوگانه شهر.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله که برگرفته از رساله دکتری می‌باشد حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱ آقایی زاده، اسماعیل؛ طالشی انبوهی، مرضیه؛ جعفری مهرآبادی، مریم (۱۳۹۸) ارزیابی زیست‌پذیری در بافت‌های فرسوده شهری (مورد مطالعه: منطقه یک شهر قزوین)، فصلنامه شهر پایدار، دوره ۲، شماره ۳، صص. ۷۸ - ۵۹.
- ۲ ایران دوست، کیومرث؛ عیسی‌لو، علی‌اصغر؛ شاه‌مرادی، بهزاد (۱۳۹۴) شاخص زیست‌پذیری در محیط‌های شهری (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهر مقدس قم)، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، دوره ۴، شماره ۱۳، صص. ۱۱۸ - ۱۰۱.
- ۳ احمدآخوندی، عباس؛ برک‌پور، ناصر؛ خلیلی، احمد؛ صداقت‌نیا، سعید؛ صفی‌یاری، رامین (۱۳۹۳) سنجش کیفیت زندگی شهری در کلان‌شهر تهران، نشریه هنرهای زیبا معماری و شهرسازی، دوره ۱۹، شماره ۲، صص. ۲۲ - ۵.
- ۴ حاتمی نژاد، حسین؛ رضوانی، محمدرضا؛ خسروی، فریبا (۱۳۹۳) سنجش زیست‌پذیری دو شهر اصفهان و سنجند، فصلنامه تحلیل فضایی مخاطرات محیطی، دوره ۱، شماره ۴، صص. ۳۷ - ۲۳.
- ۵ حیدری، تقی؛ شماعتی، علی؛ ساسان‌پور، فرزانه؛ سلیمانی، محمد؛ احدنژاد روشنی، محسن (۱۳۹۶) تحلیل عوامل مؤثر بر زیست‌پذیری در نواحی شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر زنجان)، مجله‌ی فضای جغرافیایی، دوره ۱۷، شماره ۵۹، صص. ۲۵ - ۱.
- ۶ حیدری، فردین و زارعی، مجید (۱۳۹۸) مفهوم حق به شهر و ارتباط آن با طراحی شهری شهروندمدار، تطبیق هنجارهای جامع بیان‌گر شهروندمداری، با شاخصه‌های کیفی طراحی شهری، دوره ۱۱، شماره ۴۶، صص. ۲۳ - ۱۴.
- ۷ خزائی نژاد، فروغ (۱۳۹۴) تحلیل زیست‌پذیری در بخش مرکزی شهر تهران مطالعه موردی: محله‌های منطقه ۱۲، رساله دوره

- دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، به راهنمایی محمد سلیمانی مهرانجانی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه خوارزمی تهران.
- ۸ رهنما، محمد رحیم؛ قنبری، محمد؛ محمدی حمیدی، سمیه؛ حسینی، سیدم صطفی (۱۳۹۸) ارزش‌یابی و سنجش زیست‌پذیری شهری در کلان‌شهر اهواز، فصلنامه شهر پایدار، دوره ۲، شماره ۲، صص. ۱۷-۱.
- ۹ زیاری، کرامت‌اله؛ باستین، علی؛ احمدپور، احمد؛ حاتمی نژاد، حسین (۲۰۱۸) تأثیر ارزیابی حکمروایی خوب شهری بر زیست‌پذیری شهری (مورد مطالعه: بوشهر)، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۹، شماره ۳۴، صص. ۱۱۸-۱.
- ۱۰ حلی‌ز یاری، کرامت‌اله؛ حاتمی‌نژاد، حسین؛ سالاری‌مقدم، زهرا (۱۳۹۸) سنجش و ارزش‌یابی زیست‌پذیری محلات شهری (مورد مطالعه: منطقه ۱۵ کلان‌شهر تهران)، فصلنامه شهر پایدار، دوره ۲، شماره ۳، صص. ۵۸-۴۱.
- ۱۱ ساسان‌پور، فرزانه؛ علیزاده، سارا؛ اعرابی مقدم، حوریه (۱۳۹۷) قابلیت سنجی زیست‌پذیری مناطق شهری ارومیه با مدل RALSPI، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، دوره ۱۸، شماره ۴۸، صص. ۲۵۸-۲۴۱.
- ۱۲ سلیمانی مهرانجانی، محمد؛ تولایی، سمین؛ رفیعیان، مجتبی؛ زنگانه، احمد؛ خزائی نژاد، فروغ (۱۳۹۵) زیست‌پذیری شهری: مفهوم، اصول، ابعاد و شاخص‌ها، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری، سال ۴، شماره ۱، صص. ۵۰-۲۷.
- ۱۳ عیسی‌لو، علی‌اصغر؛ بیات، مصطفی؛ عبداللهی، بهرام (۱۳۹۲) انگاره زیست‌پذیری: رویکردی نو در ارتقا مفهوم کیفیت زندگی در جوامع روستایی مطالعه موردی: بخش کاهک شهرستان قم، نشریه مسکن و محیط‌زیست، دوره ۳۳، شماره ۱۴۶، صص. ۱۲۰-۱۰۷.
- ۱۴ غفاریان، بهمن؛ پیرزادی، محمد؛ شماعی، علی؛ خطیب‌زاده، محمد؛ شه‌سوار، امین (۱۳۹۵) تحلیل فضایی زیست‌پذیری محلات شهری مطالعه موردی: منطقه ۱۸ تهران، فصلنامه پژوهش‌های محیط‌زیست، دوره ۷، شماره ۱۴، صص. ۵۸-۴۵.
- ۱۵ غلامی‌پور، اسماعیل و کلانتری، عبدالحسین (۱۳۹۶) شکل‌گیری جامعه دوگانه در شهرهای ایرانی با تأکید بر شهر ماه شهر، فصلنامه تحقیقات فرهنگی-اجتماعی راهبرد، دوره ۷، شماره ۲۵، صص. ۱۳۹-۱۰۷.
- ۱۶ منصوریان، حسین و عظیمی، سپیده (۱۳۹۸) اندازه شهر و کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های شهری مطالعه موردی: استان‌های گیلان و مازندران، فصلنامه شهر پایدار، دوره ۲، شماره ۲، صص. ۱۴۰-۱۲۵.
- ۱۷ یغفوری، حسین و کاشفی، دیمین (۱۳۹۷) ارزیابی و سنجش مؤلفه‌های برآمده از حق به شهر مطالعه موردی: شهر پیران شهر، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۹، شماره ۳۵، صص. ۶۸-۵۷.
- 18) Aalbers, Manuel. & Kenneth, Gibb. (2014) Housing and the right to the city: introduction to the special issue, *International Journal of Housing Policy*, Vol. 14, No. 3, pp. 207-213.
- 19) Bibari, Simoneelias. (2019) On the sustainability of smart and smarter cities in the era of big data: an interdisciplinary and transdisciplinary literature review, *Journal of Big Data*, Vol.6, No.1, pp.110-121.
- 20) Pierce, Joseph. & Williams, Olivia. & Deborah, Martin. (2016) Rights in places: An analytical extension of the right to the city, *Geoforum*, Vol. 70, No.10, pp. 79-88.
- 21) Hadi, Abdulsamad. & Idrus, Shaharudin. & MoHammad, Ahmad fariz. & Taha, Mohd raihah. (2017) Managing the Growing Kuala Lumpur Mega Urban Region for Livable City: The Sustainable Development Goals as Guiding Frame, *Handbook of Sustainability Science and Research*, pp. 357-368
- 22) Harvey, David. (1999) *Social justice and the city*, translated by Haeri, Mohammad Reza. Hesamian, Farrokh. Manadizadeh, Behrouz. Urban Processing and Planning Company.
- 23) Iban, Diaz Parra. & Jover, Jaime. (2020) Overtourism, place alienation and the right to the city: insights from the historic centre of Seville, Spain, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 29, No. 2, pp. 158-175.
- 24) Domaradzka, Agnieszka. (2019) The un-equal playground: Developers and urban activists struggling for the right to the city, *Geoforum*, Available online 16 February 2019, In Press, Corrected Proof.
- 25) Das, Daisy. (2008) Urban Quality of Life: A case study of Guwahati, *Social Indicators Research*, Vol. 88, No.27, pp.297-310.
- 26) Zanella, Andreia. & Ana, Camanho. & Dias, Teresa Galvao. (2020) The assessment of cities' livability integrating human wellbeing and environmental impact, *Annals of Operations Research*, Vol. 226, No. 1, pp. 3-12.
- 27) Sofeska, Emilija. (2017) Understanding the Livability in a City Through Smart Solutions and Urban Planning Toward Developing Sustainable Livable Future of the City of Skopje, *Procedia Environmental Sciences*, Vol. 37, No. 26, pp. 442-453.
- 28) Kozaryn, Adam. & Valente, Rubia. (2019) Livability and Subjective Well-Being Across European

- Cities, Applied Research in Quality of Life, Vol. 14, No. 1, pp.197-220.
- 29) Lee, YungJaun. (2008) Subjective Quality of Life Measurement in Taipei, Building and Environment, Vol.43, No.7, pp.1205-1215.
  - 30) Lesutis, Gediminas. (2020) Planetary urbanization and the “right against the urbicidal city”, Urban Geography, Published online, 20 May 2020.
  - 31) Li, Chen. (2020) Quantitative Study on the Degree of Livable of Central Cities in Yangtze River Delta, Part of the Communications in Computer and Information Science book series CCIS, Vol. 315, pp.96-100.
  - 32) Massam, Brayn. (2002) Quality of Life: Public Planning and Pri-vate Living, Progress in Planning, Vol.5, No.3, pp. 141-227.
  - 33) Mercer Human Resource Consulting LLC. (2007) Defining Quality of Living, <http://www.imercer.com/uploads/common/pdfs/defin-ingqualityofliving>.
  - 34) Merilaine, Eijjasuann. & Fougere, Marti. & Wojciech, Piotrowicz. (2020) Refocusing urban disaster governance on marginalised urban people through right to the city, Environmental Hazards, Vol.28, No.2, pp.187-208.
  - 35) World Health Organization. (1997) WHOQOL: Measuring Quality of Life. Geneva:WHO.
  - 36) Ulengin, Burc. & Ulengin, Fusun. & Guvenc, Umit. (2001) A multidimensional approach to urban quality of life: The case of Istanbul. European Journal of Operational Research, Vol.130, No.2, pp. 361-374.
  - 37) Aghaeizade, Ismail. & Taleshi Anbough, Marzieh. & Jafari Mehrabad, Maryam. (2017) Viability Assessment in Urban Dilapidated Tissue, Case Study: District One of Qazvin Cit, Journal of Sustainable City, Vo. 2, No. 3, pp 78-59. [In Persian].
  - 38) Irandoos, Kiomars. & Issil, Ali Asghar. & Shah Morad, Behzad. (2015) Indicability of livability in urban environments (Case study: Central part of the holy city of Qom, Journal of Economics and Urban Management, Vol.4, No.13, pp.101-118. [In Persian].
  - 39) Ahmad Akhund, Abbas. & Berkupou, Nasser. & Khalil, Ahmad. & Sedaghatouni, Saeed. (2014) Measuring the quality of urban life in the metropolis of Tehra, Journal of Fine Art, Architecture and Urban Plannin, Vol. 19, No. 2, pp. 22-5. [In Persian].
  - 40) Hatami Neja, Hossein. & Rezvan, Mohammad Reza. & Khosrav, Fariba. (2014) Measuring the viability of Isfahan and Sananda, Quarterly Journal of Spatial Analysis of Environmental Hazard, Vol.1, No.4, pp.23-27. [In Persian].
  - 41) Heidari, Fardin. & Zareei, Majid. (2019) The Concept of the Right to The City and Its Relation to Citizen-Friendly Urban Design Matching The Comprehensive Norms of Citizenship With The Qualitative Indicators of Urban Design, Vol.11, No.46, pp.14-23. [In Persian].
  - 42) Heidari, Taghi. & Shamaei, Ali. & Sasanpour, Farzaneh. & Soleimani, Mohamad. & Ahadnejad, Mohsen. (2017) Analysis of factors affecting livability Urban Distressed Areas (Case Study: Texture of old city), Journal of Geographic Space, Vol.17, No.59, pp.1-25. [In Persian].
  - 43) Khazaeinejad, Forough. (2015) Viability analysis in the central part of Tehran studied in the neighborhoods of District 12, PhD thesis in Geography and Urban Planning, under the guidance of Mohammad Soleimani and Simin Toulaei, Kharazmi University, Tehran. [In Persian].
  - 44) Rahnama, Mohammad Rahim. & Ghanbari, Mohammad. & Mohammadi Hamidi, Somayeh. & Hosseini, Seyed Mostafa. (2019) Evaluation and measurement of urban viability in Ahvaz metropolis, Journal of Sustainable City, Vol. 2, No.2, pp.1-17. [In Persian].
  - 45) Ziari, keramatollah. & Hatami Nejad, Hussein. & Salari Moghadam, Zahra. (2019) Measuring and Evaluating the Viability of Urban Neighborhoods, Case Study: Tehran Metropolitan Area 15, Journal of Sustainable City, Vol. 2, No.3, pp. 58-41. [In Persian].
  - 46) Ziari, Keramatollah. & Bastin, Ali. & Ahmadpour, Ahmad. & Hatami Nejad, Hossein. (2018) The effect of evaluating good urban governance on urban viability, Case study: Bushehr, Journal of Urban Research and Planning, Vol. 9, No.34, pp.1-18. [In Persian].
  - 47) Sasanpour, Farzaneh. & Alizadeh, Sara. & Arabi Moghadam, Hourieh. (2018) Viability assessment of Urmia urban areas with ralspi model, Journal of Applied Research in Geographical Sciences, Vol. 18, No.48, pp. 241-258. [In Persian].
  - 48) Soleimani Mehrenjani, Mohamad. & Tavallai, Simin. & Rafieian, Mojtaba. & Zanganeh, Ahmad. & khazaei Nezhad, Forough. (2016) Urban livability: the concept, principles, aspects and parameters, Geographical Urban Planning, Vol. 4, No. 1, pp. 27-50. [In Persian].
  - 49) Issa Lou, Asghar. & Bayat, Mostafa. & Abdollahi, Bahram. (2014) The idea of livability: A new approach to promoting the concept of quality of life in rural communities, Case study: Kahak section

- of Qom city, Journal of Housing and Environment, Vol.33, No.146, pp.120-107. [In Persian].
- 50) Ghaffarian, Bahman. & Pirzadi, Mohammad. & Shamaei, Ali. & Khatibzadeh, Mohammad. & Shahsavar, Amin. (2016) Spatial analysis of livability of urban areas, Case study: District 18 of Tehran, Quarterly Journal of Environmental Research, Vol. 7, No.14, pp.58-45. [In Persian].
- 51) Gholamipour, Esmaeil. & Kalantari, Abdolhosein. (2018) Formation of a dual society in Iranian oil cities with emphasis on Mahshahr city, Socio-cultural Research Journal of Rahbord, Vol.7, No.25, pp.107-139. [In Persian].
- 52) Mansoorian, Hossein. & Azimi, Sepideh. (2019) City size and quality of life in urban settlements Case study: Gilan and Mazandaran provinces, Journal of Sustainable City, Vol. 2, No. 2, pp.140-125. [In Persian].
- 53) Yaghfori, Hussein. & Kashefi Doost, Diman. (2019) Evaluation and assessment of components arising from the right to the city (Case study: Piranshahr city), Quarterly Journal of Urban, Vol. 9, No.35, pp.57-68. [In Persian].

